

Weem te Huizinge

Al eeuwenlang staat er naast de Johannes de Doperkerk te Huizinge de pastorieboerderij of weem. Ooit was het een houten huis waarin onder andere Emo van Huizinge heeft gewoond, die hier rond 1200 pastoor was. De latere abt Emo werd de stichter van het klooster Bloemhof te Wittewierum en gaf de aanzet tot de bekende kloosterkroniek. Toen rond 1200 het bouwen met bakstenen ingang vond, zal het houten huis na verloop van tijd zijn vervangen door een steenhuis. Later, misschien in de 16^e of 17^e eeuw, werd ook het boerderijgedeelte uit steen opgetrokken. Het gebouwencomplex zal in de loop der eeuwen een aantal verbouwingen hebben ondergaan, waarvan echter geen aantekening is gehouden noch verslagen van bewaard zijn gebleven. De verbouwingen in de 19^e en 20^e eeuw daarentegen, zijn geboekstaafd in de kerkkronieken en in een aantal gevallen zijn de bestekken bewaard gebleven. In 1953 is het middeleeuwse steenhuis afgebroken. Drie predikanten in 19^e eeuw die verslag deden van verbouwingen waren Ds. Hendrik Blankstein, Ds. Johannes Bernardus Snoek en Ds. Menso Alting Mees. G.A. Brongers te Middelstum die de afbraak probeerde te verhinderen, deed opmetingen en beschreef het gebouw.

Ds. Hendrik Blankstein Jr. was geboren in Huizinge in 1760 als zoon van Ds. Henricus Blankstein en Maria van der Crab. Hij werd in 1796 predikant te Oldenzijl en vertrok in 1797 naar zijn geboorteplaats Huizinge om zijn overleden vader op te volgen. Hij kwam als vrijgezel, maar huwde in 1801 met de domineesdochter Alberdina Anna Geertruida Meijer uit Den Ham. Blankstein overleed in Huizinge in 1825 en werd er begraven. Hij was niet aangesteld door de collator Goosen Geurt Alberda van Dijksterhuis maar beroepen door de gemeente, de Bataafse Republiek had revolutionaire veranderingen doorgevoerd. Blankstein vermeldde in het Protocol der Gedoopte Kinderen alle verbouwingen en onderhoudswerkzaamheden aan kerk en pastorie.

Ds. Johannes Bernardus Snoek geboren in 1782 te Oosterwierum als zoon van een predikant, was in 1809 gehuwd met de domineesdochter Cornelia Wiersema, was predikant op Schiermonnikoog en Westernieland en kwam in 1825 naar Huizinge waar hij in 1846 stierf en werd begraven. Ook Snoek was een nauwgezette kroniekschrijver.

Ds. Menso Alting Mees werd in 1813 geboren te Appingedam als zoon van Mr. Regnerus Tjaarda Mees, burgemeester van Appingedam en Margaretha Johanna Cornelia de Ravallet. Menso Alting Mees was gehuwd met Geertruida de Cock geboren te Vierhuizen overleden in 1884 te Huizinge waar zij naast twee van haar kinderen ligt begraven. (Stenen bij de ingang van de kerk) De dominee stond van 1848 tot aan zijn emeritaat in 1890 in Huizinge. Hij stierf in 1890 te Groningen.

De weem, waarvan het voorhuis, het middeleeuwse gedeelte, in 1953 werd afgebroken is de pastorieboerderij naast de kerk die verpacht wordt aan de familie Westing. De heer George Brongers 1917-2002 die tevergeefs had geprobeerd de afbraak te verhinderen beschreef in 1953, in het Groninger Landbouwblad het middeleeuwse deel van de weem. De muren van het voorhuis waren, zo constateerde hij bij de afbraak, 75-95 cm dik en bestonden uit zgn. kloosterstenen, met een buitenwerks grondvlak van ca. 13.60 x 6.70 waarin een sael en een opkamer. Onder de laatstgenoemde ruimte was een kelder. Over genoemde ruimten was een zolder, het geheel was gedekt met een schilddak. De zolder was niet meer origineel werd in 1953 geconstateerd.

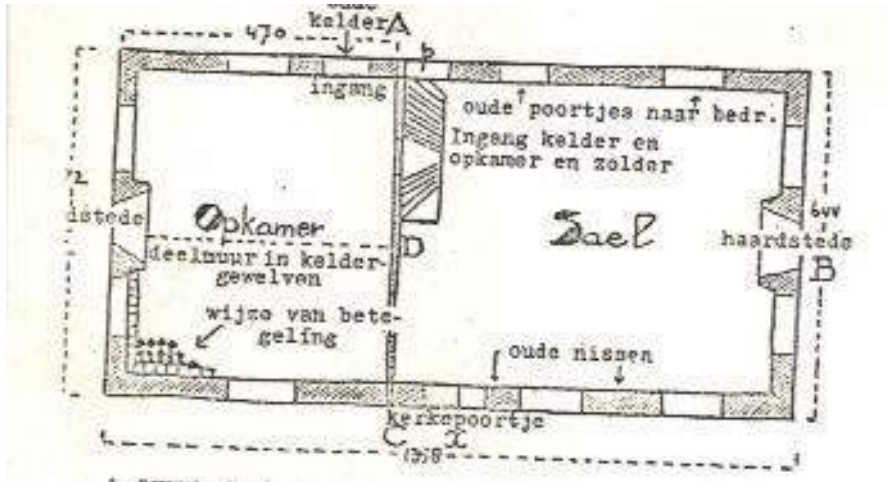
Het sael had een oppervlak van ongeveer 8 x 5.5 meter en was 5.5 m. hoog en had met een grote schouw tegen de korte muur en diepe vensternissen.

De opkamer mat 4 x 5 m en had eveneens een grote schouw tegen de korte buitenmuur. Het was de studeerkamer van vele pastoors en predikanten.

Weem te Huizinge

Bij de afbraak vond men onder twee houten vloeren een 15^e eeuwse estrikvloer. De estrikken of plavuizen hadden een grootte van 13x15 cm. Ze waren met groen en geel loodglazuur bedekt en overhoeks gelegd.

De kelder was overkluisd, dus met gewelven overdekt en had eveneens een met estrikken geplaveide vloer. Tot zover het verslag van Brongers.

Plattegrond van de weem, tekening van G.A. Brongers uit 1953.

Middeleeuwse voorhuis afgebroken in 1953. Het middenhuis werd in 1858 gebouwd, verving een oud gebouw. Oude schuur werd in 1836 vergroot. In 1858 werd het oude gedeelte vervangen door nieuwbouw.

Weem te Huizinge

Misschien had het gebouw ooit een zadeldak tussen twee topgevels, zoals de wemen te Westeremden, Middelstum en Warffum die ook hadden. Wellicht zijn de topgevels in 1858 zijn afgebroken en kwam er een schilddak voor in de plaats. (1858 “De kap van het dwarshuis afgebroken” zegt de kerkkroniek) De lange gevel van dit soort huizen is de voorgevel.

De genoemde predikanten vermeldden de volgende verbouwingen en reparaties.

Ds. Blankstein schreef:

1819 Houten Floer in de kamer. (dus over de estrikkenvloer gelegd R.W.)

1823 Houten Floer in de zaal. (idem R.W.)

Ds. Snoek schreef in zijn karakteristieke handschrift:

1826 Den 21 Dec. een nieuwe houten floer gelegd in de daagse kamer.

1828 den 1 April een nieuwe houten floer gelegd op de studeerkamer.

1830 Den 9 April zijn er nieuwe glazen in de daagse kamer gekomen, dewijl de oude versleten waren.

1830 Is de Noorderkamer met een nieuwe zolder en nieuwe glazen voorzien.

1831 Mei is het zaal groen geverfd en verlakt geworden.

1832 12 Mei is er een nieuw beschot in de noorder- of middelkamer gekomen.

1834 den 26 April is er een nieuwe zolder onder de steenen zolder op de studeerkamer gelegd.

N.B. Er was dus een stenen zolder in de studeerkamer, een tongewelf of moerbalken en kinderbalken waar tussen platte stenen lagen op de kinderbalken.

1835 April zijn er nieuwe glazen in het zaal gekomen en een op de studeerkamer en is het verwulfd in de kerk geschoond waardoor twee zondagen de dienst alhier gestaakt werd.

In 1836 De 25 Mei is er een nieuwe houten vloer in de voor of daagsche kamer gelegd. Den 24 July een nieuwe put gekregen op de achterdeel en de oude in de schuur gedempt. Den 30 July heb ik Ds. J.B. Snoek voor mijn eigen rekening een landhuis of kapel in de nieuw aangelegde tuin gemaakt, hetwelk mij met materiaalkosten, daghuur etcetera.... komt op de somma van 100.-0.-0.

1836 Den 13 Mei werd het vergrooten der pastorieschuur onder de kerkvoogden H.B. Kolstein, A.R. Mulder, uitbestede ten huize van H. Faber voor de summa van een duizend driehonderd en twintig car. gl. 1320,-- waarvan aannemer wierd Oortman Mr. Timmerman te Zandweer. (Kolstein was de dorpsmid, Mulder was landbouwer op de boerderij thans E.L. Ubbensweg 2, Faber was verver en herbergier. De herberg stond rechts aan het pad naar de kerk.)

1839 Den 27 April wierden de zwaren schoorsteenpijpen afgehakt die levensgevaarlijk waren en nieuwen er voor in de plaats gesteld.

1845 Den 3 April is de geheelen pastorieschuur gedekt.

1858 Den 19 April is de vertimmering begonnen aan de Pastorij: het gehele middengebouw is afgebroken en vernieuwd, alsmede de glazen op de studeerkamer en de kap van het dwarshuis. De 4 Nov. was het klaar: het was uitbestede aan Woldendorp timmerman te Stedum voor fl. 5246,-- en de aanbouw was fl. 841,-- dus te zamen heeft het gekost fl. 6087,--. Het oude gedeelte van de schuur is ook vernieuwd en de schuur gedekt en tevens is huis bepleisterd. Het wagenhuis is als toen ook gebouwd voor mijne rekening.

Weem te Huizinge

De laatste aantekening uit 1858 is van de hand van Ds. Menso Alting Mees, predikant te Huizinge 1848-1890. Zijn vrouw en twee kinderen liggen begraven op het kerkhof bij de ingang van de kerk. Ds. Mees was nog een echte dominee-boer. Hij had geen bedrijfsleider maar bestierde de boerderij zelf. Het was voornamelijk een veebedrijf en dominee deed aan vetweiden. Hij was tevens een groot paardenliefhebber en beroemde zich erop met paard en rijtuig binnen het uur van Huizinge naar Groningen te kunnen rijden.

Uit de aantekeningen van de drie predikanten blijkt dat er in de 19^e eeuw veel aan de weem is verbouwd. De verbouwingen in de jaren 1819, 1826, 1830, 1832, 1836 en 1845 betreffen het boerderijgedeelte, woonhuis en schuur. Als er sprake is van het sael of zaal, de studeerkamer en het dwarshuis wordt het middeleeuwse deel van de weem bedoeld. Daar werden de estrikvloeren bedekt met houten vloeren, werd een houten zolder onder een stenen exemplaar getimmerd en werden nieuwe glazen (of vensters?) aangebracht. Misschien werden de ramen vervangen, maar men kan ook de oude, smalle Groninger vensters hebben vervangen door grote 19^e eeuwse vensters. Het is mogelijk dat als in 1858 als de kap van het dwarshuis wordt vernieuwd dat er topgevels zijn verwijderd en het dak van zadeldak schilddak werd. Immers het neoclassicisme had een zekere voorkeur voor wolf- en schildaken

Dat de weem rond 1840 in slechte staat was blijkt uit een epistel dat zich in het Lewe-archief bevindt onder de naam “Bedenkingen of zwarigheden tegen den opbouw van den toren te Huizinge” Blijkens het karakteristieke handschrift was Ds. Snoek de schrijver. Hij verzette zich tegen de plannen van de kerkvoogden om de toren te verbouwen en droeg argumenten aan waarom die plannen geen doorgang moesten vinden. Onder andere stelde hij dat de kap van de pastorie zo zwak was dat de bewoners derzelve telkens bij iederen storm vreezen dat dezelve naar beneden storte. ●

De grote verbouwing van 1858 heeft waarschijnlijk het middeleeuwse voorhuis en het middenhuis het uiterlijk gegeven dat het had tot in de 20^e eeuw. Het voorhuis is toen ook gepleisterd. Het middenhuis is nu woongedeelte van de boerderij.

De schuur werd in 1836 eerst vergroot en in 1845 van een nieuw rieten dak voorzien. In 1858 is het oude schuurgedeelte vernieuwd en wederom gedekt. Ds. Mees liet toen ook een wagenhuis bouwen voor eigen rekening. Het is niet bekend wanneer dit bouwwerk is afgebroken.

Weem te Huizinge

Tekening van Fie Goudschaal, domineesdochter uit Westerwijtwerd, studeerde rond 1900 aan Academie Minerva en werd een bekend schilder van miniatuurportretten vaak op ivoor en woonde in Den Haag. Tijdens haar studie tekende zij de pastorie waarin vrienden van haar ouders woonden.

Bij de weem ,Z.O. van de schuur lag een viskenij of dobbe, die in 20^e eeuw werd gedempt. De aangelegde tuin van Ds.Snoek met een kapel of theekoepel? is verwilderd. Er is nog een machtige dode notenboom, er groeien nog Turkse lelies en er een lage heuvel aan de rand van de tuin, waarop zeer waarschijnlijk de theekoepel stond met uitzicht over de landerijen.

Weem te Huizinge

Pastorie Ned. Herv. Kerk. Huizinge

Afbraak van de weem in 1953

Weem te Huizinge

Wellicht was de zoldering van de studeerkamer van dit type.

A snippet of a handwritten manuscript in Dutch. The text is written in a cursive script and reads: "1834 Den 26 April is er een nieuwe Zolder onder de Steenen Zolder op de Studeer-kamer gelegd: -". The paper is aged and slightly yellowed.

Handschrift Ds. Johannes Bernardus Snoek: 1834 Den 26 April is er een nieuwe zolder onder de steenen zolder in den studeerkamer gelegd.

Weem te Huizinge

Pastorieboerderij in 2016, na herstel aardbevingsschade in 2015.

Het woord weem is de oude benaming voor de pastorieboerderij en komt uit het Middelnederlands en Oudfries wethem = dotatie aan de kerk of kerkgoed.

In de provincie Groningen staan nog een aantal wemen, die bijna geheel middeleeuws zijn of middeleeuwse resten bevatten

De wemen te Warffum en Eexta zijn rond 1300 gebouwd, in Groot Wetsinge kwam uit voormalige smederij de weem weer tevoorschijn, waarvan de oudste delen uit de 13 eeuw stammen. De pastorie te Solwerd werd blijkens een gevelsteen in 1554 gebouwd of verbouwd. In Zuidhorn, Usquert, Garsthuizen, Middelstum, Leens en Ulrum staan pastorieën die of heel oude bouwdelen bevatten of die waard zijn een bouwhistorisch onderzoek te ondergaan.

In Westeremden en in Tinallinge zij destijds afgebroken wemen herrezen. In Midwolde is de weem, een kop- hals-rompboerderij gerestaureerd, het voorhuis is laatmiddeleeuws. De weem van Westeremden is destijds door Dr. G.A. beschreven in zijn dissertatie De Gereformeerde Kerk in de Ommelanden tussen Eems en Lauwers (1595-1796).

Weem te Huizinge

Restanten van de ooit door Ds. Snoek aangelegde tuin t.w. een Turkse lelie en een dode notenboom.

Noten op de volgende bladzijde.

Weem te Huizinge

- pastorie te Warffum door R. Meische en M.C. Scheers jaarboek Monumentenzorg 1990,
- 99-126. Zie ook de Wemen te Ditzum, Stapelmoor, Engerhafe en Greetziel.

Engerhafe

Stapelmoor

Ditzum

- De torenbouw van Huizinge Groninger kerken 5^e jaargang no 3-4 91-95

Reint Wobbes 2016.